

MIQUEL PIVERAS

Segle i quart de Sa Nostra

El 18 de març de 1882 trenta patricis illencs es reuniren, en presència d'un notari, a la seu de la Junta d'Agricultura, Indústria i Comerç, situada a la cèntrica plaça de Santa Eulàlia de Palma. El motiu de la reunió era crear entre tots els assistents un "mont de pietat" i una "caixa per estalviar" destinats a la gent més pobra i als treballadors. "Fomentar l'esperit de l'estalvi i la previsió entre les persones treballadores, oferir a les famílies préstecs en condicions adequades d'interès i de terminis de devolució, i aplicar una part dels resultats (beneficis) a activitats assistencials i de beneficència", eren els

La Caixa de Balears Sa Nostra compleix enguany cent vint-i-cinc anys des que va ser creada.

objectius fundacionals de la nova entitat.

En aquells moments, l'últim terç del segle XIX, la societat de la Restauració en particular havia creat una realitat dual: una cúpula minoritària rica i una immensa majoria pobra, molt pobra, tot

i tenir feina. El desenvolupament econòmic d'inicis i de mitjans de segle, concentrat més a la cornisa cantàbrica i a Catalunya, enlairà un tipus de capitalisme igual o molt semblant al que caracteritzava altres països europeus i els Estats Units. Les Balears no eren alienes a aquest desenvolupament, si bé en mesura més modesta. Una xarxa considerable de tallers industrials nodria de productes el comerç, que els convertia en mercaderies que exportava sobretot cap a les Antilles. El sistema permetia que moltes empreses obtinguessin un benefici creixent. Alhora aquestes empreses necessitaven una mà d'obra que, amb intensitat relativa, abandonà el camp per anar a la capital, Palma, així com a algunes de les poblacions amb més activitat industrial: Inca, Manacor, Maó... A final del segle XIX, doncs, la societat balear no era tan diferent, si més no en el fons, a la resta de societats

obreres. O, també, la pietat de l'Església catòlica i de l'alta societat, que organitzava rifes, balls i festes per recaptar diners que donaven a les parròquies catòliques perquè, quasi sempre amb intenció proselitista, els repartissin entre els pobres. Tanmateix això no sempre treia la gent més pobre de la misèria. Aleshores només quedaven tres solucions: emigrar, demanar almoïna o acudir a la usura. Les pràctiques usurers xuclaven la sang econòmica a milers de persones.

La Caixa de Balears. En aquest context és quan comencen a aparèixer les caixes d'estalvis per combatre la usura i intentar fer menys difícil la vida dels treballadors i dels pobres. Per això aquell 18 de març de 1882 es reuniren els trenta patricis illencs per fundar la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Balears. No era la primera. Dos anys abans, el ric "indiano" pollencís —és a dir, que havia fet fortuna a Amèrica— Guillem Cifre de Colonya fundà la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Pollença, i en els mateixos anys se'n crearen d'altres, de caixes locals. Però de general, d'àmbit de totes les Illes, només n'hi hagué una: la que avui és coneguda com Sa Nostra. El capital inicial va ser de 8.770 pessetes. Una quantitat modesta si es compara amb els capitals amb què naixien els bancs mercantils: durant la dècada dels anys vuitanta del segle XIX es fundaren el Banc Mallorquí, amb 10 milions, i el Banc de Balears, amb 20 milions, entre d'altres. No obstant això, el migrat capital serví per iniciar les activitats. El 12 de febrer de 1883 la nova caixa d'estalvis era una realitat que ofería els seus serveis en un modest local del cèntric carrer de Sant Pere Nolasc, de Palma. El primer any es va guanyar la confiança de 455 impositors i donà 2.621 préstecs per valor de 55.018 pessetes, amb un saldo final de 47,58 pessetes de benefici.

La intensa crisi econòmica derivada de la guerra de Cuba (1895-1898) i la consegüent pèrdua de les colònies antillanes van colpejar durament l'entitat. A pesar de tot, el 1900 aconseguia obrir la segona oficina, al poble d'Alaró. Amb el començament del nou segle l'activitat financera de la Caixa es redreça. Els seus rectors decideixen encarrregar al prestigiós arquitecte Gaspar

Bennàssar la construcció de la nova seu, un edifici modernista situat al carrer de Ramon Llull de Palma, inaugurat el 1909. A la planta baixa funcionava el Mont de Pietat i a l'altra la Caixa. Durant molts anys va ser la seu, fins que s'obriren les actuals i modernes oficines al polígon de Son Fuster.

En la segona dècada del segle XX Sa Nostra va intensificar l'obra social, en resposta al nou concepte que havia substituït el 1918 el de "beneficència", que marcaven els estatuts inicials. Així, fa construir habitatges dignes —amb petits corrals o jardins inclosos— per a obrers a la barriada industrial de La Soledat. Alhora incrementa el nombre d'impositors, atorga més crèdits i augmenta beneficis. Per altre costat, el 1926 és sòcia fundadora de la Federació de Caixes d'Estalvi de Catalunya i Balears, i el 1927 participa en la fundació de la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvis. La bona marxa de l'entitat permet que el 1935 es creï la figura del director executiu, professional. A mitjan anys trenta té més de 50.000 clients. Durant la postguerra i fins a final dels anys cinquanta obre noves oficines per tot Mallorca i duplica el nombre de clients: 101.000 el 1959. El *boom* del turisme dels anys seixanta significa una injecció d'impositors, de recursos i de beneficis que li permeten obrir noves oficines per totes les Balears, oferir productes nous —com ara crèdits hipotecaris— i, al capdavant, enlairar-se fins a convertir-se el 1981 en la líder del mercat financer illenc, just quan era a punt de complir el centenari.

En l'últim quart de segle, durant el qual acaba per adoptar el nom que popularment havia quallat: "Sa Nostra", la Caixa de Balears no para de créixer fins ser la realitat que veiem avui: oficines en tots els municipis illencs i fora de les Illes, líder bancari balear, una impressionant nova seu a Son Fuster dotada de tots els avantatges de l'alta tecnologia, uns resultats anuals de beneficis creixents —90 milions d'euros el 2006— i, com el primer dia, continua present —ara a través de la Fundació Sa Nostra, de l'Obra Social— a l'hora d'ajudar tant els que menys tenen com les activitats socials —cultura, medi ambient, educació...— que conformen un país.

Miquel Payeras

industrials del moment. Els obrers —de poca o nul·la qualificació— dels tallers industrials juntament amb els jornalers del camp —sense cap qualificació— formaven el gruix de la mà d'obra. Cobraven unes quantitats molt baixes. Per cada jornal treballat se'ls pagava una mitjana d'una pesseta, a final de segle. En cas de malaltia, baixa per qualsevol altre motiu, mal temps que impedís la feina o pel que fos, si no es treballava no es cobrava. En èpoques bones els obrers i jornalers podien ingressar unes tres-centes pessetes l'any. Poc, però suficient per viure amb estretors. Ara, quan la feina escassejava o bé el benefici empresarial minvava, el resultat sempre era el mateix: molta mà d'obra quedava a l'atur o bé veia reduït el jornal. Amb la conseqüència natural: la vida es feia insuportable. I no hi havia res semblant al subsidi d'atur. Com a molt, les recollertes de les societats fraternals